

УДК 372.8:378.147:811.111

В. В. ВОЛІК

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ ЧИТАННЮ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ СТАТЕЙ ЗА ФАХОМ

Розглянуто проблему експериментальної перевірки методики навчання студентів-міжнародників читанню англomовних публіцистичних статей економічної тематики. Висвітлено основні теоретичні положення навчання професійно-орієнтованого читання, яке ґрунтується на засадах формування стратегічної компетенції в читанні та медіації. Проведено аналіз та інтерпретацію результатів розвідувальної та експериментальної стадій дослідного навчання, які вказують на ефективність запропонованої методики.

Ключові слова: стратегії, медіація, професійно орієнтоване читання, експеримент, публіцистичні статті.

В. В. ВОЛИК

ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ- МЕЖДУНАРОДНИКОВ ЧТЕНИЮ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ СТАТЕЙ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Рассмотрена проблема экспериментальной проверки методики обучения студентов-международников чтению англоязычных публицистических статей на экономическую тематику. Освещены основные теоретические положения обучения профессионально-ориентированному чтению, которое основывается на формировании стратегической компетенции в чтении и медиации. Проанализировано результаты разведывательной и основной стадий экспериментального обучения, что доказывает эффективность предложенной методики.

Ключевые слова: стратегии, медиация, профессионально ориентированное чтение, эксперимент, публицистические статьи.

V. V. VOLIK

THE EFFICIENCY OF TEACHING THE INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS' STUDENTS ESP READING

The article is devoted to the problem of experimental verification of ESP reading methodology teaching the international economic relation's students to read publicistic articles in Economy. The author highlights the main points of teaching ESP reading that is based on strategy competence formation. The thorough analysis of the probing and main stages of the experiment is made to prove the efficiency of the suggested methodology.

Key words: strategies, mediation, ESP reading, publicistic articles.

За останнє десятиріччя в соціально-економічному розвитку України відбулися значні зміни. Вагомо активізувалися міжнародні зв'язки нашої держави, посилюється її авторитет в європейському та світовому масштабі. Ці трансформаційні та інтеграційні процеси не обійшли стороною і вітчизняну освіту, зокрема систему вищої освіти. Приєднання до Болонського процесу відкрило вищій школі шлях до інтеграції в європейський та світовий освітній простір, що дає можливість студентам і випускникам вітчизняних ВНЗ продовжити навчання або працевлаштуватися за кордоном.

Стрімкий розвиток міжнародних відносин України, розширення економічних зв'язків з іншими державами світу зумовлюють потребу не лише у висококваліфікованих спеціалістах з економіки, а й у фахівцях, які володіють достатнім рівнем іншомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетенції, щоб самостійно та оперативно вирішувати професійні питання із своїми зарубіжними партнерами. Усе це вимагає переорієнтації цілей, принципів і змісту навчання ІМ. У зв'язку із наведеним вище напрошується висновок про зростання ролі

іншомовного читання, яке є найбільш популярним видом іншомовної професійно-орієнтованої мовленнєвої діяльності, яким мають володіти випускники ВНЗ.

На сьогодні в методиці навчання іншомовного читання зроблено чимало: чітко сформульовано цілі, принципи, зміст навчання (С.К. Фоломкіна); визначено вимоги до матеріалів для читання за фахом та принципи їхнього відбору (С.К. Фоломкіна); створено раціональну систему вправ для формування навичок та вмінь читання (Г.В. Барабанова), а також завдання для контролю прочитаного (О.П. Петрашук, І.А. Рапопорт) тощо. Низка досліджень була присвячена проблемі навчання читанню для спеціальних (зокрема ділових) цілей (Г.В. Барабанова, О.С. Малюга тощо). Однак, незважаючи на значну увагу науковців до питання навчання професійно орієнтованого читання, методика навчання читанню автентичних публіцистичних текстів на економічну тематику залишається недостатньо дослідженою.

Метою статті є висвітлення та інтерпретація результатів експериментальної перевірки методики навчання студентів факультетів міжнародних відносин читання англомовних публіцистичних статей економічної тематики.

Сучасне трактування процесу читання передбачає його нерозривний зв'язок із рецептивними стратегіями. Так, В. Грабе розглядає читання як активний процес розуміння, в якому студентів необхідно навчити ефективних читацьких стратегій [1, с. 377]. А. Паран вважає, що читання – це діяльність, яка передбачає формулювання здогадів (гіпотез) щодо змісту того, що буде читатись, які пізніше підтверджуються або відхиляються [2, с. 25]. Таким чином, процес розуміння розглядається як висунення гіпотез та їх перевірка, тобто читач може зрозуміти головну ідею прочитаного, перевіривши достовірність вихідної гіпотези (за умов наявності відповідних фонових знань або схем).

Ми вважаємо, що студентам факультетів міжнародних відносин як майбутнім економістам-міжнародникам та перекладачам необхідно вміти оперувати не лише стратегіями в читанні, а й медіативними стратегіями. Адже згідно ОКХ вказаної спеціальності випускники повинні вміти приймати рішення, вибирати стратегії діяльності на підставі аналізу соціокультурних чинників; збирати, систематизувати, узагальнювати інформацію; адаптуватися до зростаючих потоків інформації; здійснювати реферування документів тощо [3, с. 18]. Як бачимо, ці виробничі функції майбутнього фахівця передбачають володіння компетенціями у професійно-орієнтованому читанні та медіації. Ми розглядаємо навчання медіації в контексті навчання читанню, оскільки зазначені види діяльності мають взаємопов'язаний характер (що відповідає методичному принципу взаємопов'язаного навчання видів МД): читаючи англомовні публіцистичні статті економічної тематики, студенти акумулюють та поглиблюють соціокультурні знання (про економічні явища, що мають місце в іншомовному суспільстві), вони також повинні зрозуміти зміст цих статей і передати основну інформацію уявним співрозмовникам-реципієнтам, адаптуючи її до їхнього розуміння іншомовних професійних реалій.

Під стратегією розуміють організовану, цілеспрямовану та керовану лінію поведінки, обрану індивідом для виконання завдання, яке він(вона) ставить собі сам(сама), або з яким стикається [4, с. 10]. У навчальному контексті стратегія розуміється як організована, цілеспрямована та керована послідовність певних дій, що здійснюються студентами в ході навчальної діяльності для того, щоб навчання стало легшим, швидшим та ефективнішим.

Отже, швидкість і якість формування в студентів професійно орієнтованої мовленнєвої компетенції в читанні значною мірою залежать від рівня сформованості навчально-стратегічної компетенції. Навчально-стратегічна компетенція, за визначенням С. Ю. Ніколаєвої, – це володіння різними навчальними (передбачають оволодіння мовленнєвою, лінгвосоціокультурною і мовною компетенціями) та комунікативними стратегіями й уміннями використовувати їх у процесі вивчення ІМ [5, с. 15].

Під стратегіями в читанні ми розуміємо спрямованість діяльності викладача у навчальному процесі на мобілізацію навичок та вмінь студентів повно і точно сприймати інформацію. Стратегії у письмовій медіації розглядаються нами як спрямованість діяльності студента на різного роду операції з оригінальним текстом з метою передачі його основного змісту, а також інтерпретації (тлумачення) міжкультурних відмінностей у різних сферах професійного спілкування.

Ураховуючи те, що застосування стратегій повинне бути керованим, необхідно створити сприятливі умови для мобілізації ресурсів студентів, активізації їх умінь та навичок професійно-орієнтованого читання та перекладу. З цією метою було створено систему вправ і завдань для формування, розвитку й вдосконалення вмінь та навичок професійно-орієнтованого читання та медіації.

Ці теоретичні положення підлягали експериментальній перевірці. Перед реалізацією експериментального дослідження необхідно було провести розвідувальне навчання з метою підготовки до основного експерименту. До того ж, потрібно було перевірити достовірність нашої робочої гіпотези, яку можна сформулювати так: здатність майбутніх спеціалістів з міжнародних економічних відносин детально і точно розуміти англомовні публіцистичні статті на економічну тематику можна забезпечити за умов: 1) врахування мовної та мовленнєвої специфіки текстового матеріалу; 2) сформованості нормативних мовних навичок, а також формування специфічних мовних навичок та мовленнєвих умінь, пов'язаних з подоланням труднощів у ході читання; 3) конструювання змісту навчання читання, яке б відповідало цілям формування професійно-орієнтованої комунікативної компетенції; 4) розроблення системи вправ та завдань, яка сприятиме застосуванню студентами комунікативних стратегій.

Неварійованими умовами експерименту були: 1) проведення експериментального навчання одними й тими ж викладачами; 2) тривалість навчання; 3) критерії оцінювання рівня сформованості навичок та вмінь читання; 4) інструкції до завдань перед- та післяекспериментального зрізів. Варійованими умовами були навчання студентів за різними методиками та текстовий матеріал для обох зрізів.

Наше розвідувальне навчання носило вертикальний характер, що дозволило перевірити загальну ефективність методики навчання студентів-міжнародників читання текстів за фахом, а також порівняти рівень сформованості навичок і вмінь професійно орієнтованого читання у тих самих студентів до та після навчання.

У розвідувальному експерименті, який проводився у березні-травні 2009 року на базі Хмельницького національного університету брали участь 2 експериментальних групи (чисельністю у 20 студентів II курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини») та 1 контрольна (8 студентів). Часові затрати на проведення розвідувального навчання склали 20 академічних годин: 2 години було затрачено на проведення передекспериментального зрізу; 16 годин – на саме навчання (2 години на тиждень, як це передбачено навчальним планом); 2 - на проведення післяекспериментального зрізу. Навчальний матеріал для проведення розвідувальної фази експерименту включав 8 статей із вправами та завданнями (з розрахунку 1 стаття на 1 заняття). Обсяг текстів склав 3.000-4.000 друкованих знаків (500-700 слів) кожний.

Вибір релевантних для нашого дослідження тестових завдань проводився на основі аналізу дослідницької літератури [6; 7; 8; 9] та врахування досвіду проведення нами діагностичного зрізу серед студентів-міжнародників I-го та II-го курсів. Врахувавши різні погляди на проблему тестового контролю мовної та мовленнєвої компетенції студентів, засобом перевірки сформованості навичок та вмінь вивчаючого читання ми обрали переклад (без словника). Наша позиція аргументується тим, що переклад дозволяє встановити, наскільки точно студенти зрозуміли всю інформацію тексту [10, с. 95], що в свою чергу передбачає визначення рівня сформованості мовних навичок читання.

Для визначення рівня сформованості навичок і вмінь ознайомлювального читання студентам було запропоновано прочитати текст обсягом 4, 900 друкованих знаків (819 слів) з метою розуміння основного змісту тексту. Студенти повинні були його прочитати один раз [139, с. 92], на що відводилось 5 хвилин (темп ознайомлювального читання англійською мовою 180 слів/хв.). Після читання тексту студенти повинні були підібрати до запитань (1-8) правильні відповіді-альтернативи (A-D) згідно з основним змістом, на що відводилось ще 10-15 хвилин. Правильна відповідь на кожне з 8 запитань оцінювалась в один бал. Це завдання спрямовано на контроль повноти розуміння тексту і передбачає перевірку таких умінь: 1) виділяти у тексті необхідну інформацію; 2) узагальнювати окремі факти у смислові групи; 3) ігнорувати слова, що не потрібні для загального розуміння тексту; 4) співвідносити отримані факти.

Результати передекспериментального зрізу засвідчили, що експериментальні групи характеризуються низьким вихідним рівнем володіння лексичними одиницями та

граматичними структурами, вживання яких типове для публіцистичних текстів економічної проблематики. Однією із причин таких низьких показників можна вважати нерегулярне проведення викладачами занять з використанням фахової періодики. До того ж, публіцистичні тексти, з якими працюють студенти, не завжди відповідають їхнім навчальним та професійним потребам.

Аналіз виконання перекладу показав, що за загальним рівнем володіння читанням англійською мовою та обсягом лексичного запасу групи відрізняються одна від іншої, а найвищий рівень виявлено у групі 22 Б, і саме цю групу було використано як контрольну.

Отже, ми прийшли до висновку, що групи, які брали участь у передекспериментальному зрізі, можуть бути використані для проведення експериментального навчання. Групи 21 А та 21 Б (ЕГ1 та ЕГ2 відповідно) навчалися за запропонованою методикою, а група 22 Б (КГ1) – за традиційною.

Традиційною вважаємо методику, що ґрунтується на перевірці викладачем розуміння самостійно прочитаного студентами тексту шляхом повного письмового або усного перекладу, переказу або обговорення його змісту. У контрольній групі, залученій до такого навчання, домінували післятекстові завдання і не використовувались мовні й підготовчі до мовлення вправи та завдання з практики в читанні, а також завдання на анотативний і реферативний переклад. В експериментальних групах впроваджувалось навчання стратегічного читання, що ґрунтується на розробленій системі вправ та завдань.

Порівняльний аналіз результатів передекспериментального та післяекспериментального зрізів показав, що у групах ЕГ 1 та ЕГ 2 успішність зросла відповідно у 2.2 та 1.5 разів, а у групі КГ 1 порівняно із вихідним коефіцієнтом результат залишився майже незмінним. Отже, проведений нами розвідувальний експеримент підтвердив правомірність нашої гіпотези, оскільки розроблена нами методика навчання читання забезпечила розуміння інформації на рівні не менше 0.70, що є достатнім за шкалою В.П. Безпалька (див. табл.1).

Таблиця 1

Порівняльні середні показники перед- та післяекспериментального зрізів

Групи	Середній коефіцієнт навченості згідно рівня володіння вивчаючим читанням		Середній коефіцієнт навченості згідно рівня володіння ознайомлювальним читанням	
	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.
ЕГ 1	0.32	0.81	0.31	0.79
ЕГ 2	0.5	0.81	0.46	0.68
КГ 1	0.66	0.70	0.59	0.62

Однак, попри досягнуті успіхи розвідувальне експериментальне навчання не розв'язало усіх проблем, пов'язаних із формуванням мовної і мовленнєвої компетенцій у професійно-орієнтованому читанні. Аналіз результатів післяекспериментального зрізу виявив такі найсуттєвіші граматичні труднощі: розрізнення абсолютного дієприкметникового звороту, що вводиться прийменником *with*; переклад складнопідрядних речень (з кількома підрядними), герундія та його конструкцій. Стосовно лексичних труднощів слід зазначити, що студенти припускались помилок у передачі значень слів-термінів як загальноекономічного, так і вузькопрофільного вжитку, багатокомпонентних словосполучень, а також мали труднощі у виборі контекстуального значення при перекладі багатозначних слів і визначенні головної інформації в окремих елементах тексту.

Розвідувальний експеримент дозволив зробити припущення, що основне експериментальне навчання буде успішним за умови чіткої організації процесу навчання і виконання усіх вищезазначених умов, виявлених в ході розвідувального навчання.

Основний експеримент проводився у вересні-січні 2009–2010 н.р. на базі трьох вітчизняних вузів: Хмельницького національного університету (ХНУ), Львівського національного університету ім. І. Франка (ЛНУ) та Волинського національного університету ім.

Лесі Українки (ВНУ). Учасниками експериментального навчання були 4 навчальних групи ХНУ, 2 групи ВНУ та 4 групи ЛНУ. Загальна кількість студентів у згаданих групах склала 111 осіб, які навчаються на II курсі міжнародного економічного відділення факультету міжнародних відносин.

Перед початком навчання ми провели передекспериментальний зріз, зміст і результати якого були ідентичними тому, що застосовувався у розвідувальному експерименті.

Зміст основного експериментального навчання був модифікований відповідно до висновків, зроблених на основі результатів розвідувального експерименту. Як вже зазначалось, в ході розвідувальної фази експериментального дослідження у студентів було виявлено значний дефіцит знань не лише вузькоспеціальної, але й загальної термінології (що обслуговує суміжні галузі знань). У зв'язку з цим ми прийшли до висновку про необхідність складання списку слів-термінів з перекладом.

Цей список, обсяг якого склав 150 термінів, а діапазон покрив усю тематику відібраних для навчання текстів, включав ключові слова та фрази з вузькоспеціальної та загальноекономічної термінології, зокрема ті, що містять соціокультурні відмінності, і слугував основою для роботи над лексичним матеріалом шляхом виконання лексичних та перекладацьких вправ. Крім того, проаналізувавши результати передекспериментального зрізу та лексичний матеріал відібраних для проведення експериментального навчання текстів, перед початком експериментального навчання студентам був запропонований до заучування лексичний мінімум, що нараховував 45 слів-термінів.

З метою оптимізації процесу засвоєння мовного матеріалу ми внесли відповідні корективи до системи лексико-граматичних вправ. Так, було додано рецептивно-репродуктивні вправи на відтворення лексичного матеріалу шляхом прискореного двостороннього перекладу; репродуктивні вправи на переклад англомовної термінології та знаходження англомовних термінологічних відповідників; рецептивні вправи на виявлення перекладацьких помилок; репродуктивні вправи на переклад англійською мовою спеціально підібраних речень, де необхідно використати найбільш проблемні за підсумками розвідувального експерименту граматичні конструкції. Також зріс обсяг навчального текстового матеріалу, оскільки ми вирішили збільшити кількість текстів до 10.

У післяекспериментальному зрізі, результати якого подані у таблиці 2, учасники експериментального навчання досягли значно кращих результатів порівняно з передекспериментальним зрізом. Так, покращилась якість перекладу (кількість правильно зрозумілих фактів зросла в 1.6 разів) та зріс ступінь розуміння основної інформації (в 1.7 разів).

Доцільно зазначити, що учасники основного експериментального навчання досягли дещо кращих результатів порівняно із учасниками розвідувального експерименту (0.84 і 0.77 проти 0.81 і 0.73 за шкалою В.П. Безпалька).

Для визначення достовірності отриманих емпіричних даних проведеного експерименту ми використовували методи математичної статистики (коефіцієнт лінійної кореляції Пірсона r_{xy}). Статистична перевірка отриманих даних свідчить про те, що застосування розробленої методики забезпечує суттєве поліпшення навичок та вмій читання англомовної фахової періодики. Середні значення коефіцієнта навченості за критеріями «сформованість мовних навичок» та «сформованість мовленнєвих умінь» доводять наявність значного прогресу в усіх експериментальних групах. Отримані значення коефіцієнта лінійної кореляції Пірсона r_{xy} вказують на наявність тісного кореляційного зв'язку між мовними навичками та мовленнєвими вміннями, що, в свою чергу, свідчить про високу ефективність розробленої методики.

Таблиця 2

Результати передекспериментальних та післяекспериментальних зрізів

Групи	Середній коефіцієнт рівня володіння вивчаючим читанням	Середній коефіцієнт рівня володіння ознайомлювальним читанням	Групи	Середній коефіцієнт рівня володіння вивчаючим читанням	Середній коефіцієнт рівня володіння ознайомлювальним читанням

ЛІНГВОДИДАКТИКА

	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.		До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.
ХНУ-1	0.51	0.86	0.51	0.68	ЛНУ-2	0.52	0.83	0.62	0.95
ХНУ-2	0.49	0.87	0.5	0.7	ЛНУ-3	0.55	0.84	0.52	0.77
ХНУ-3	0.53	0.81	0.55	0.68	ЛНУ-4	0.53	0.79	0.57	0.76
ХНУ-4	0.28	0.85	0.52	0.7	ВНУ-1	0.63	0.88	0.33	0.91
ЛНУ-1	0.42	0.84	0.42	0.8	ВНУ-2	0.56	0.82	–	0.68

ЛІТЕРАТУРА

1. Grabe W. Current developments in second language reading research. – TESOL Quarterly. – № 25, 1991. – P. 375–406.
2. Paran A. Reading in EFL: facts and fictions. – ELT Journal. – №50, 1996. – P. 25-34.
3. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» напряму підготовки 0304 «Міжнародні відносини». – К.: ВЦ КНТЕУ, 2001. – 36 с.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Николаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу С. Ю. Николаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11–17.
6. Барабанова Г.В. Методика навчання профорієнтованого читання в немовному ВНЗ: Монографія. / Г. В. Барабанова – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 315 с.
7. Малюга О. С. Навчання професійно орієнтованого читання наукових англomовних текстів студентів-магістрантів аграрних спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К.: КНЛУ, 2007. – 217 с.
8. Петрашук О. П. Види тестового контролю у навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах / О. П. Петрашук // Іноземні мови. – 1998. – № 1. – С. 15–17.
9. Рапопорт И. А., Сельг Р., Соттер И. Тесты в обучении иностранным языкам в средней школе / И. А. Рапопорт, Р. Сельг, И. Соттер. – Таллин: Валгус, 1987. – С. 74–77.
10. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. / С. К. Фоломкина – М.: Высшая школа, 1987. – 207 с.